

VAIDAS BANYS
Kėdainių krašto muziejus

Partizano Albino Bilinkevičiaus- Balčio dienoraštis ir archyvas

Visų partizanų dienoraščių autorių likimas buvo panašus, bet jų kūriniai išgyveno skirtingas dramas. Absoliuti dauguma jų žuvo susprogdintuose bunkeriuose, pamirštose miško slaptavietėse, į lagerius išvežtų ryšininkų buteliuose ir bidonuose, užkišti po stogų gegnėmis ar palėpių spaliais. Nemažai jų daliai likimo paradoksas lėmė išlikti patekus į priešo rankas, išverstiems į svetimą kalbą ir tapus įkalčiais prieš savo kūrėjus. Tik keletui dienoraščių buvo lemta išlikti nepabūgusių juos saugoti ryšininkų ar tiesiog žmonių, suvokusių šių dokumentų istorinę vertę, dėka. Vienas iš tokių drauge su kitais rankraščiais ir dokumentais buvo išsaugotas Vadokliuose, Panevėžio r.

Šiame straipsnyje nagrinėjamas dienoraščio autoriaus likimas ir archyvo dokumentai, pergyvenę jo savininką ir patys tapę istorijos dalimi. Dienoraštis ir kiti dokumentai tapo priemone, tyrimo procese padėjusia atrasti istorinėje užmarštyje seniai pradingusį jų autorių ir saugotoją. Straipsnyje nesiekama atlikti išsamią kiekybinę archyvo dokumentų analizę. Jie pristatomi ir naudojami kaip šaltinis, rekonstruojant iki šiol visiškai nežinoto partizano poeto Albino Bilinkevičiaus biografinius faktus. Remiantis dokumentuose rastomis užuominomis, bandoma atkurti partizano aplinką, mikroklimatą, galbūt veikusį jo elgseną dienoraščio rašymo periodu.

Partizaniškų dienoraščių problematika

Pirmoji pokariu partizano rašyta knyga išleista prasidėjus Atgimimui. Pusiau slapta, nenurodant leidėjo, 1989 m. buvo publikuoti Juozo Paliūno-Ryto prisiminimai „Partizano keliu“. Partizanų dienoraščiai, kaip autentiški partizaninio karo šaltiniai, su keliomis išimtimis, pradėti publikuoti gana vėlai – paskutinio XX a. dešimtmečio viduryje. Beveik visi jie pirmą kartą paskelbti Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (toliau – LPKTS) Istorijos sekcijos redaguoto „Laisvės kovų archyvo“ tomuose. 1993 m., nusižengus autoriaus valiai dienoraščio niekur neskelbti, jame publikuotas Liongino Baliukevičiaus-Dzūko dienoraštis¹. Jis tapo tikru šio žanro bestseleriu ir sulaukė net 5 leidimų. Jurgita Žana Raškevičiūtė pastebėjo:

„Atrodo, kad kaip tik šis dienoraštis atvėrė galimybes kalbėtis apie pasipriešinimą Lietuvoje ne vien remiantis faktais ir skaičiais, bet leido diskutuoti bandant suvokti partizanų jausenas, jų savivoką, būdus, kuriais žmonės grindė savo motyvaciją dalyvauti pasipriešime.“²

Paminėtinas neįtikėtinas šių laikų archyvistikos faktas, kurį publicistikoje galima traktuoti kaip partizano „prakeiksmo išsipildymą“, – Lietuvos ypatingajame archyve rankraščio originalas tiesiog dingo³.

Antrąjį šio veikalo leidimą 1994 m. LPKTS išleido atskira knyga kartu su pirmą kartą publikuotu Justino Lelešiaus-Grafo „Partizanų kapeliono dienoraščiu“⁴, taip pat tapusiu vienu svarbiausių šio žanro kūrinių. 1996 m. parengta knyga „Tada, kai žuvome dėl Tėvynės“⁵. Joje surinkti įvairių apygardų partizanų Audrelės, Povo, Oželio, Valstiečio, Balandžio, Brūkliaus dienoraščiai.

¹ Partizano Dzūko dienoraštis, *Laisvės kovų archyvas*, red. B. Gajauskas ir kt., t. 6, Kaunas, 1993, p. 5–83.

² J. Ž. Raškevičiūtė, Liongino Baliukevičiaus-Dzūko dienoraštis: partizano sąmonės formavimosi dokumentas, *Prace Baltystyczne*, t. 6, Warszawa, 2016, s. 232.

³ Ten pat, p. 233.

⁴ *Dienoraščiai: Justinas Lelešius-Grafas, Lionginas Baliukevičius-Dzūkas*, red. D. Kuodytė, Kaunas, 1994, 352 p.

⁵ *Tada, kai žuvome dėl Tėvynės (partizanų Audrelės, Povo, Oželio, Valstiečio, Balandžio, Brūkliaus dienoraščiai)*, red. D. Kuodytė, Kaunas, 1996, 253 p.

1994 m. išleistas šiam tyrimui aktualiausias kūrinys – Boleslovo Eglinsko-Sauliaus dienoraštis⁶. Tai buvo pirmasis vienalaikis rankraštis, liudijęs artimiausią Vyčio apygardos vado Donato Vaitelio-Briedžio partizaninės aplinkos gyvenimą. Tai ir pirmasis dienoraštis, metaforiškai ne „paleistas iš įkalinimo“ – KGB archyvų, bet „išėjęs iš pogrindžio“ – išsaugotas autoriaus artimųjų. Deja, rankraščio originalo likimas po to, kai dar Atgimimo epochoje jis buvo iššifruotas, yra nežinomas.

1996 m. publikuotas antrasis Briedžio rinktinės partizanų veiklą iliustruojantis dienoraštis – Marijos Kinertaitės-Laugalienės knyga „Jaunystė ir rezistencija“⁷. Jos autorė buvo Benedikto Narkevičiaus-Algio žmona ir jo būrio ryšininkė. Paskelbtas dienoraštis yra vienas didžiausių šio žanro kūrinių, chronologiškai apimantis nuo 1940 m. iki autorės arešto 1948 m. Dienoraščio rankraščio nuotykiškai panašūs į užfiksuotus Balčio archyve. Anot autorės, 11 storų sąsiuvinų buvo paslėpti šuns būdoje, kuri buvo paimta iš nieko neįtariančių milicininkų panosės Ukmergėje. Pervežti į Kauną, jie slėpti namuose, iki autorė grįžo iš Magadano lagerių. Jai grįžus rankraščiai vėl parvežti į Ukmergę ir cinkuotoje dėžėje užkasti iki 1989 m.

Deja, nepaisant su faktais chronologiškai nesikertančios informacijos, dienoraščio originalo istorikai nėra matę. Su vėlyvomis Sąjūdžio laikų refleksijomis perpintas tekstas prarado savo autentiškumą, jį reiktų dar kartą profesionaliai redaguoti.

Būtina paminėti ir 1997 m. Panevėžyje išleistus Deltuvos partizano Petro Kuodžio-Ragaišio prisiminimus⁸. Nors tai ne dienoraštis, tačiau juose aprašomi įvykiai persipina su B. Eglinsko bei M. Kinertaitės aprašomais įvykiais.

Nuo to laiko leidybinių partizanų dienoraščių naujienų pasirodydavo gana retai. Didesnio atgarsio sulaukė Albino Milčiuko-Tigro, Broniaus Vasiliausko-Bevardžio, Balio Vaičėno-Lordo dienoraščiai. 2014 m.

⁶ Partizano Boleslovo Eglinsko-Sauliaus užrašai, *Laisvės kovų archyvas*, vyr. red. D. Kuodytė, t. 10, Kaunas, 1994, p. 200–231.

⁷ M. Kinertaitė-Laugalienė, *Jaunystė ir rezistencija*, Ukmergė, 1996, 189 p.

⁸ P. Kuodis, *Išdraskyto lizdo paukščiai*, Panevėžys, 1997, 302 p.

išleistas Albino Bilinkevičiaus-Balčio dienoraštis⁹ gražino intrigą „Vyties“ apygardos Briedžio rinktinės istorijos tyrimuose. O šio kūrinio kelionė pas skaitytojus prasidėjo nuo visiško atsitiktinumo.

Dienoraščio autoriaus paieškos

2013 m., pokario istorijos entuziastui Vaclovui Slivinskui dairantis Ramygalos gimnazijos muziejuje, jam už akių užkliuvo įvairių partizaniškų raštų ir dokumentų kopijos. Pradėjęs aiškintis, kur yra jų originalai, muziejaus vadovė Irena Zubauskienė paaiškino, kad juos ji pasiskolino iš gimnazijos mokytojos Eugenijos Naulickienės. Aplankius mokytoją Vadokliuose, ši parodė pluoštą pageltusių popierių, savo ruožtu paaiškinusi, kad juos atnešė mokinė Simona Burokaitė. Pastaroji juos rado močiutės sodybos užkrosnyje ir, gavusi šios leidimą, atnešė į mokyklą.

Močiutė – Zita Meškonytė-Burokienė taip pat buvo ne paskutinė grandis, vedusi prie archyvo sudarytojo. Archyvą dar partizaninio karo metais paslėpė jos būsimas vyras Vladas Burokas. Sukūręs šeimą ir keldamasis į naują sodybą Vadokliuose, jis nepabūgo čia atsivežti ir partizanišką palikimą.

Deja, mirdamas jis nusinešė į kapus ir paslaptį, kam priklausė šie dokumentai. Z. Burokienės teigimu, jos vyras Vladas buvo rėmėjas ir ryšininkas, palaikęs glaudžius ryšius su pogrindžiu, o dokumentus gavo iš partizanų Čigono, Minsko ir Balčio. Pirmasis – Bronius Jarmulka – buvo gerai žinomas Vadoklių apylinkėse. Šis partizanas vėliau buvo apkaltintas bendradarbiavimu su sovietiniu saugumu ir, kaip liudija ne vienas amžininkas, pačių partizanų Karo lauko teismo nuosprendžiu 1950 m. nuteistas mirti¹⁰. Antrasis buvo Čigono

⁹ „...pergyventų jausmų atogarsis“: partizano Balčio dienoraštis, laišakai ir eilėraščiai, parengė V. Slivinskas, Vilnius, 2014, 160 p.

¹⁰ Juozo Kirdečio liudijimas, 2012 m. liepos 19 d., MP3 rinkmena, *Autoriaus skaitmeninis archyvas* (toliau – ASA), s. 07.09–07.33. Z. Burokienės liudijimu, partizanai 1950 m. nušovė tik Broniaus Jarmulkos brolių Joną Jarmulką-Dėdelį, o pats B. Jarmulka kartu su Jonu Šimansku žuvo sovietų kariuomenės pasaloje 1951 m. pavasarį, žr.: Zitos Burokienės liudijimas 1. Vadokliai, 2012 m. liepos 19 d., ten pat, s. 05.32–05; Zitos Burokienės liudijimas 2, ten pat, s. 08.15–12.00.

pusbrolis Jonas Šimanskas-Minskas, žuvęs 1951 m.

Nei Čigonas, nei Minskas nebuvo iš tų, kuriuos buvo galima įtarti rašius poeziją ir prisiminimus, tad istorinio detektyvo herojumi tapo Baltis. Deja, be įvairių slapyvardžio variacijų (Balčys¹¹, Balčius¹², Baltis¹³ ir pan.), apie šį partizaną daugiau nieko nebuvo žinoma. Dar gyvi liudininkai tvirtino, kad jis buvo ne iš Vadoklių apylinkių, todėl tikrojo vardo vietiniai nežinojo. Z. Burokienė teigė, kad netrukus po dokumentų perdavimo tarp 1948–1949 m. Baltis žuvo. Esą Petro Meškono sodyboje Stebėkų kaime per Sekmines tarp Balčio ir Čigono kilo konfliktas, po kurio pirmasis nusišovė. Apie šį įvykį tuomet dar Zitai Meškonytei asmeniškai papasakojo pats B. Jarmulka¹⁴.

Nors Z. Burokienė buvo linkusi tikėti gerai pažinoto liudininko pasakojimu, nusišovimo motyvas buvo keistas ir nelabai įtikinamas. Žinant, kad B. Jarmulka buvo atsakingas už ne vieno partizano mirtį¹⁵, pagrįstai įtarta, kad ir Balčio žūtį inscenizavo Čigonas.

Kad Baltis su Čigonu nebuvo artimi bičiuliai, liudija ir rastame archyve esanti korespondencija su Vyčio apygardos vado adjutantu Alfonso Smetona-Žygaidu, kuriame pastarasis, „nesutilpus su Čigonu“, siūlo eiti pas Šaltį – to paties būrio partizaną Vladą Spurgį¹⁶.

Žuvusiojo palaidojimo aplinkybės taip pat nežinomos. Tyrimas pateko į aklavietę.

Tačiau dienoraščio autorius pats paliko užuominų būsimiems tyrinėtojams. 1947 m. kovo 1 d. įrašė jis užsiminė, kad tą dieną yra jo vardadienis. Taip sužinota, kad tikras kūrinių autoriaus vardas yra Al-

¹¹ Zitos Burokienės liudijimas 1, ten pat, s. 01.09.

¹² Žygauo [Alfonso Smetonos] raštas Balčiui [Albinui Bilinkevičiui], Albino Bilinkevičiaus-Balčio archyvas, (toliau – ABBA), *Kėdainių krašto muziejaus fondas* (toliau – KKM), [1947?] 06 21.

¹³ Balčio [Albino Bilinkevičiaus] dienoraščio įžanginis lapas, ten pat, 1947 05 21; darbe vartojama ta slapyvardžio forma, kuria pasirašinėjo pats dienoraščio autorius.

¹⁴ Zitos Burokienės liudijimas, *ASA*, s. 18.20–20.25.

¹⁵ V. Miškinis, *Iš vargo į žmones: Miškinių–Maldeikių šeimų pėdsakai*, Panevėžys, 2015, p. 238–241.

¹⁶ Žygauo [Alfonso Smetonos] raštas Balčiui [Albinui Bilinkevičiui], ABBA, KKM, [1947?] 05 13.

Albinas Bilinkevičius.
Veronikai Masytei
partizano padovanota
nuotrauka. XX a.
penktojo deš. vidurys.
Romo Kauniečio
archyvas.

binas. Kad spėjimas gali būti teisingas, sufleravo ir vienas iš archyve esančių laiškų, konspiraciniais motyvais adresuotų „Albinutei“.

Kitoje vietoje autorius užsiminė, kad jo gimtinė yra netoli Lokėnų dvaro. Taip pat apgailestauta dėl partizano Rimanto žūties, kuris buvęs autoriaus klasės draugas. Apie Rimantą – Petrą Pociūną, bei kitus partizano lemtį pasirinkusius jo bendramokslis buvo žinoma daugiau, tad tapo aišku, kad Baltis lankė Ukmergės gimnaziją.

Deja, apsilankymas Ukmergės Antano Smetonos gimnazijos muziejuje nedavė rezultatų – neaptikta jokių duomenų apie iš Lokėnų atvykusį gimnazistą, vardu Albinas. Tačiau sėkmė nusišypsojo bandant ieškoti tiriamo laikotarpio liudininkų Deltuvos apylinkėse.

Jakutiškių kaimo gyventojas Julius Gavėnas V. Slivinskiui atskleidė, kad Balčio slapyvardžiu galėjo pasivadinti šių apylinkių partizanas Albinas Bilinkevičius. Jo tėvai buvo ūkininkai Antanas ir Marijona Bilinkevičiai iš Panoterių valsčiaus, Kanciškių kaimo. Albinas, gimęs 1926 m., dar turėjo brolių Julijų ir seserį Genutę. Pastaroji, deja, apie brolio likimą, šiam išėjus partizanauti, nežinojo nieko.

J. Gavėnui pasiūlius susitikti su Janina Kluoniene, paaiškėjo, kad ji ne tik kartu su Albinu mokėsi, bet vėliau abu susirašinėjo. Maža to, Balčio archyve išlikęs šios moters jam adresuotas laiškas. Deja, buvusi Algio būrio ryšininkė, slapyvardžiu Audra, apie Albino likimą nedaug ką galėjo papasakoti: 1947 m. spalio 21 d. ji buvo areštuota ir netrukus išvežta į Lukiškių kalėjimą.

Tačiau ji nukreipė pas buvusį klasės seniūną Povilą Žliobą, patvirtinusi, kad jis kartu su A. Bilinkevičiumi mokėsi Deltuvos pradinėje mokykloje, o vėliau – Ukmergės A. Smetonos gimnazijoje. Povilas su Albinu 1946 m. buvo susitikę pas kitą bendraklasę Marytę Bružaitę. Buvęs seniūnas paaiškino, kodėl paieškos gimnazijoje buvo nesėkmingos. Kaip ir visoje Lietuvoje nemažai gimnazistų stojo į plechavičiukų ar partizanų gretas arba sovietų buvo represuoti. Norint išvengti nepageidaujamo saugumo struktūrų dėmesio, klasių žurnalai buvo perrašomi, pašalinant iš jų informaciją apie sovietų sistemos priešais tapusius asmenis.

Balčio žūties aplinkybės

A. Bilinkevičiaus žūties aplinkybės paaiškėjo tik praėjus dvejiems metams po jo dienoraščio pirmojo leidimo. Įtarimai dėl Čigono pasakojimo apie Balčio žūties aplinkybes patikimumo buvo pagrįsti. Buvęs Miškinių kaimo gyventojas Petras Ruzas (g. 1935 m.) nurodė, jog A. Bilinkevičius visai kitokiomis aplinkybėmis žuvo Ragelkos (dabar – Briežvalkio) kaime. 1947 m. rugsėjį partizanų būrys minėto kaimo pakraštyje, ties Kubilių sodyba, susidūrė su nuo Kartanų kaimo slinkusiu NKVD kariškių daliniu. Prasidėjus kautynėms, partizanai atsišaudy-

dami ėmė trauktis Taujėnų miško link. Atviro lauko pakraštyje Baltis buvo sužeistas ir toliau eiti nebegalėjo. Kulkosvaidžio ugnimi jis dar pridengė kovos draugų atsitraukimą, o šiems sėkmingai pasiekus priedangą, susisprogdino granata¹⁷. Mažai abejonių, kad granata nutraukti gyvybei buvo panaudota sąmoningai, siekiant likti neatpažintam. Nors A. Bilinkevičius su gyventojais bendraudavo nemažai, laikėsi konspiracijos – vengė fotografuotis, niekam nebuvo išsitaręs nei savo tikrojo vardo, nei buvusios gyvenamosios vietos.

Sutikrinus S. Ruzo pasakojimą su archyvine medžiaga, faktai pasitvirtino. Panevėžio MGB viršininkas Čechava dvisavaitiniame raporte praneša, kokiomis aplinkybėmis įvyko susidūrimas. Spalio 3–4 d. valdžios atstovai Šilų ir Kartanų kaimuose tikrino, kaip vykdoma gyventojų grūdų pristatymo prievolė. Civilius pareigūnus ir partinius aktyvistus lydėjo 15 MGB kareivių, vadovaujamų kapitono Kuzmino. Spalio 4 d. 14 val. karinė grupė, vadovaujama leitenanto Trušo, Miškinių kaimo (kaimas šalia Ragelkos k.) pakraštyje pastebėjo keturių ginkluotų žmonių grupę. Šiems pradėjus trauktis į už 500–600 m esantį mišką, kareivis Aleksandras Tkešėlašvilis į jų pusę ėmė šaudyti iš savo automatinio ginklo. Pas vieną iš nukautųjų buvo rastas vokiškas šautuvas, 30 šovinių, vokiškų ir rusiškų žemėlapių bei lietuviški antpečiai. Žuvusio tapatybės MGB pareigūnai nenustatė¹⁸.

Simboliška, kad A. Bilinkevičius žuvo panašiu būdu ir netoli tos vietos, kur prieš metus žuvo jo bendraklasis, vėliau – būrio draugas ir kito partizaniško dienoraščio autorius – B. Eglinskas-Saulius. 1946 m. liepos 30 d. Baltis, Saulius ir būrio vadas Pranas Kecioris-Fiureris, iš ryšininčių laiku negavę informacijos apie NKVD pradėtą miško „valymą“, išėjo iš priedangos ir buvo apšaudyti Briežvalkio kaimo pakraštyje. Fiureris buvo nukautas vietoje, Saulius – sunkiai sužeistas. Vlados Bitinaitės-Lipnevičienės teigimu, palaukęs, kol prisiartins du kareiviai,

¹⁷ Petro Ruzo ir Monikos Bujokaitės-Ruzienės liudijimai 1, Šilai, 2016 m. balandžio 12 d., *ASA*, s. 01.40–05.05.

¹⁸ „...pergyventų jausmų atogarsis“..., p. 11.

B. Eglinskas juos nušovė ir išsitraukęs granatą susisprogdino¹⁹. A. Bilinkevičius tą kartą išvengė mirties, tačiau, galima spėti, prarado artimiausius bendražygius.

Buvusios ryšininkės Monikos Bujokaitės-Ruzienės (g. 1931 m.) teigimu, Baltis žuvo tikriausiai dengdamas Kecorio arba (mažesnė tikimybė) Žaibo būrio atsitraukimą²⁰. Pirmasis variantas, nors P. Kecoris-Fiureris jau buvo žuvs, labiau tikėtinas. Iš Vadoklių apylinkių partizanų sudarytas būrys tuo metu turėjo jau kitą vadą, tačiau aplinkiniai iš įpročio jį galėjo vadinti įprastu pavadinimu. Antano Žilio-Žaibo būrys šiose vietose pasirodydavo kiek rečiau, juolab Baltis su juo buvo mažiau susijęs.

Kiek aiškesnė ir jo palaidojimo vieta. Po žūties partizano kūnas vežimu atvežtas prie Šilų mokyklos ir ten paliktas. Kadangi granatos sprogimas smarkiai sužalojo jo krūtinę ir veidą, stribai kūną apvertė kniūbsčiai²¹. Irena Vaičikonytė-Jasiūnienė prisiminė, kad mokiniai buvo išsigandę, per pertraukas niekas nėjo į lauką. Vežimą saugojo ginkluoti stribai. Visą dieną gąsdinę mokinius, naktį kūną išvežė į Vadoklius²². Turint omenyje, jog daugumą žuvusių šių apylinkių partizanų stribai užkasdavo Vadoklių pakraštyje, netoli tilto per Juodos upelį, didelė tikimybė, kad ir dienoraščio autoriaus palaikai yra ten.

A. Bilinkevičiaus dienoraštis ir eilėraščiai

Archyvą sudaro įvairaus pobūdžio dokumentai. Didžiausią dalį – 78 numeruotus puslapius užima dienoraštis. Pirmasis numeruotas įrašas datuotas 1946 m. gruodžio 3 d., paskutinė išlikusi 77 p. data – 1947 m. liepos 11 d. Po jos dar galėjo būti kelių ar keliolikos dienų įrašų, nes paskutinio dienoraščio lapo išlikusi tik išilginė pusė, kurioje datų žymė-

¹⁹ Pasakoja Povilas Bitinas, Bitinienė ir Vlada Bitinaitė-Lipnevičienė, *Aukštaitijos partizanų prisiminimai: Vyčio apygarda*, d. II, kn. 1, sud. R. Kaunietis, Vilnius, 1998, p. 166; buvusio partizano Aleksandro Bitino-Uosio tvirtinimu, minėti du kareiviai žuvo nuo Sauliaus detonuotos granatos skeveldrų; žr.: Pasakoja Aleksandras Bitinas-Uosis, ten pat, p. 190.

²⁰ Petro Ružo ir Monikos Bujokaitės-Ruzienės liudijimai 1, *ASA*, s. 02.30–02.43; 05.30–05.33.

²¹ Ten pat, s. 05.45–05.05.

²² *Partizano Balčio dienoraštis*, sud. V. Slivinskas, Kaunas, 2018, p. 10.

jimo nebesimato. Prie dienoraščio galima priskirti ir vieną nenumeruotą puslapį, kuriame yra dviejų dienų įrašai – 1946 m. rugpjūčio 8 ir 15. Nėra žinoma, ar trijų mėnesių įrašai neišliko, ar dienoraštis tiesiog nebuvo rašomas. Viduryje sakinio nutrūkęs rugpjūčio 15 d. įrašas leidžia kelti hipotezę, kad kokie nors partizaninio gyvenimo ypatumai šiuo periodu neleido tęsti dienoraščio. Tuos ypatumus be žodžių liudija pats dienoraštis – sąsiuvinio dalys nuo 33 iki 48 p. ir nuo 59 iki 78 p. persautos kulkos.

A. Bilinkevičių dažnai matydavusi M. Ruzienė tvirtino, kad jis nuolat rašydavo²³. Veronika Masytė-Jakužienė iš Alančių kaimo taip pat patvirtino, kad partizanas nepaleisdavo plunksnos iš rankų. Šiai merginai dedikuota ir vienintelė išlikusi A. Bilinkevičiaus nuotrauka. Masių klojime jis buvo paslėpęs šūsnį eilėraščių ir dienoraščių, kurie buvo surašyti ant senų supjaustytų tapetų. Deja, kitaip nei Burokų šeima, Masiai nedrįso kruopščiau saugoti pavojingo paveldo. Jau po kolektyvizacijos kolūkiui griauinant klojimą, rankraščiai buvo sunaikinti²⁴.

Gal buvo ir daugiau dienoraščio dalių, kurias partizanas perdavė kam nors saugoti, tačiau joms nebuvo lemta išlikti.

Paskutinius išlikusius dienoraščių įrašus nuo jų autoriaus žūties skiria kiek daugiau nei du mėnesiai. Galima spėlioti, ar hipotetinis tęsinys neišliko, ar partizanas nusprendė dienoraščio nebetęsti. MGB raporte išvardintame žuvusio daiktų sąrašė jokie dokumentai neminimi. Nemaža tikimybė, kad jų ir nebuvo, nes įprastai raštus ir nuotraukas saugumiečiai traktavo kaip turinčius operatyvinę vertę. Tai, kad A. Bilinkevičius perdavė raštus, dokumentus ir spaudinius ryšininkui V. Burokui, verčia spekuliuoti elgsenos simbolika: gal iš tikrųjų Baltis apsisprendė daugiau neberašyti. Vienas iš motyvų galėjo būti konfliktas su Žygaudu, dėl kurio partizanas jautriai išgyveno. 1947 m. birželio 21 d. Baltis nuo Žygaudo gavo laišką su piktais priekaištais, kuriuos nusivylęs komentuoja ir savo dienoraštyje.

Balčio dienoraštis nuo daugelio kitų partizaniškų analogų skiria-

²³ Petro Ružo ir Monikos Bujokaitės-Ruzienės liudijimai, *ASA*, s. 06.14–06.15.

²⁴ V. Slivinskas, Tėviškės žemei, *Taurosta*, 2016, Nr. 1 (2), p. 80.

Pirmasis Albino Bilinkevičiaus-Balčio archyvo saugotojas, partizanų ryšininkas Vladas Burokas. XX a. ketvirtasis deš. J. Grosso nuotr. Zitos Burokienės archyvas.

si savo sąlyginu atvirumu. Nors operatyvinės svarbos informacija – ryšininkų vardai, rėmėjų adresai ar net kaimai ir kita jiems pakenkti galinti informacija maskuota slapyvardžiais, konspiracijos perteklius nepaverčia kūrinio šifruotos prozos kratiniu. Skaitytojas, susipažinęs su autoriaus romantiška poezija, dienoraštyje pagrįstai tikėtusi beletristinių išvedžiojimų gausos. Priešingai, nei galima tikėtis, dienoraštyje tuo jis nepiktinaudžiauja ir trumpose dienų kronikose sugeba glaustai išdėstyti pagrindinius dienos įvykius ar savo išgyvenimus. Baltis nuolat deklaruoja savo patriotines nuostatas ir ryžtą kovoti iki galo, tačiau nei iš savęs, nei iš bendražygių nekuria herojų. Autorius piešia stebėtinaai atvirą partizano kasdienybės paveikslą, visiškai neslėpdamas nuolat jį lydincios degtinės, alaus, flirtuojančių merginų ir kitų jaunystės linksmybių. „Mes jaunos būdavom, partizanai jauni, kartu padainuodavom...“²⁵ – taip savo santykį su partizanais nusako dauguma anuometinių ryšininkų.

Kitas gausus A. Bilinkevičiaus kūrybos palikimas – eilėraščiai. Ži-

²⁵ Petro Ruzo ir Monikos Bujokaitės-Ruzienės liudijimai, *ASA*, s. 08.45–08.50.

noma, kad A. Bilinkevičius stojo į kovotojų gretas pirmaisiais partizaninio karo mėnesiais. Pirmąjį eilėraščių rinkinį parašė dar mokydamasis gimnazijoje Antrojo pasaulinio karo metais. Ikipartizaninio gyvenimo kūrybos rinkinius „Pirmieji žiedai“ ir „Tėviškės žemei“ jis paliko saugoti savo mamai. Ši prieš mirtį 1986 m. vieną rankraštį perdavė sūnui Juliui, kitą – dukrai Genutei. Juliui 2008 m. mirus, Albino kūrinius ėmėsi saugoti anūkas Algimantas. Jam leidus, po 70 metų A. Bilinkevičiaus kūriniai išvydo dienos šviesą kūrybos rinktinėje²⁶.

Partizaninio periodo kūriniai laukė savo valandos paslėpti partizaniskame archyve. Eilėraščiai rašyti į 20 lapų bloknotą. Pirmame lape pažymėta 1945 m. gruodžio 20 d. data, 16 l. – 1946 m. birželio 3 d. Prie šito priskirtinas ir nenumeruotas dailiausias šašiuvinio lapas, be tvarkos prirašytas posmų.

Vyraujantys leitmotyvai – Tėvynės meilė, gimtinių grožio išaukštinimas ir sielojimasis dėl krašto okupacijos sukeltų padarinių. Poezija retai būna kuo nors naudinga istorinei faktografijai, tačiau keli eilėraščiai įdomūs ir šiuo požiūriu. Eilėraštyje „Pavojus“ gana detalai aprašomas NKVD vykdomas partizanų stovyklos užpuolimas²⁷. Patyręs partizanas sceną neabejotinai atkūrė iš savo asmeninės patirties. Eilėraštyje be pavadinimo vaizdingai aprašomi miško slėptuvių tipai, bunkerio išvaizda ir kaip partizanas jaučiasi jo viduje (Slėptuvės anga – tik žmogui įlįsti, / Slėptuvė slėny, netoli balaitė. / Slėptuvė iki kelių šaltučio vandens, / O ant dangčio žaliuoja eglaitė.)²⁸.

Karinė ir asmeninė korespondencija

Dar viena vertinga archyvo dalis – asmeninio ir karinio pobūdžio korespondencija. Pirmoji užima labai nedidelę dalį, ir tai šiek tiek stebina net ir paviršutiniškai susipažinus su A. Bilinkevičiaus asmeniu.

²⁶ *Partizano Balčio dienoraštis.*

²⁷ Albino Bilinkevičiaus-Balčio eilėraščių bloknotas, ABBA, *KKM*, l. 6.

²⁸ Ten pat, l. 6–7.

Albino Bilinkevičiaus piešta karikatūra laikraštyje „Lietuva brangi“.
1947 m. gegužės 1 d. Kėdainių krašto muziejus.

Jonė Jalinskaitė (centre) tarp
Benedikto Narkevičiaus-Algio
būrio partizanų. 1946 m. Romo
Kaunickio archyvas.

Archyve yra vienas Balčiui adresuotas laiškas bei vienas jo ranka rašytas, tačiau neišsiųstas laiškas. Laiške, adresuotame „Albinutei Baltitei“ nuo „Jonės“, nėra jokios informacijos, galinčios sudominti partizaniško gyvenimo tyrinėtoją. Tačiau tarp melancholiško egzistencializmo kupinų sakinių slepiasi kelios užuominos apie kai ką daugiau, nei tik norą ilgame laiške parašyti apie prasidėjusį pavasarį ar „amžiną monotonią ir nepasibaigiantį liūdesį“. Jausmingi „be galo pasiilgau...“ ir siūlymas dėti „į krūvą gromatėles“ išduoda, kad laiško autorę ir Albiną sieja glaudesnis ir ilgalaikis ryšys.

Tikriausiai A. Bilinkevičiaus 1946 m. birželio mėn. sukurtas eilėraštis „Kaip sutikti Tavo, vardines, miela drauge!“ yra skirtas būtent Jonei²⁹.

Tiek analizuojant dienoraštį, tiek klausant amžininkų liudijimų, galima spėti, kad Baltis buvo populiarus tarp merginų. „Aukštas, labai gražus, garbanotais plaukais, gražiai dainuodavo...“³⁰ – taip piešiamas partizano paveikslas dar gyvų liudininkų atmintyje.

Jausmai nėra istorijos mokslo objektas, bet istoriniai tyrimai kartais gali sukonstruoti epochines jungtis tarp dviejų subjektų. 1947 m. pavasarį sulankstytas ir per ryšininką į mišką išsiųstas laiškėlis po 65 metų vėl grįžo pas Jonę. Ieškant Balčio pėdsakų, buvo netikėta suprasti, kad istorinių rankraščių herojai gali būti gyvi ir vaikščioti šalia mūsų. Jonė – tai ryšininkė Janina Jalinskaitė-Audra. Tuo metu ji buvo Tautiškių progimnazijos mokytoja, ne kartą su pavedimais lankėsi Kecorio būryje³¹. Už ryšius su partizanais ir pagrindinės jaunimo organizacijos „Laisvieji sakalai“ įkūrimą nuteista 10 m. Mordovijos lagerių. Savo memuaruose ji šiltai prisimena savo bendraklasius, tapusius partizanais, – B. Eglinską ir P. Pociūną³². Deja, dėl kažkokių priežasčių apie A. Bilinkevičių neužsimena. J. Kluonienė apgailestavo, kad turėjo paslėpusi daug nuotraukų, partizanų laiškų, pagrindžio literatūros,

²⁹ Ten pat, l. 17.

³⁰ Petro Ruzo ir Monikos Bujokaitės-Ruzienės liudijimai, *ASA*, s. 05.40–05.45; 06.27–06.28.

³¹ J. Jalinskaitė-Kluonienė, *Kovok! Laisvės kovų archyvas*, red. K. Kasparas, t. 26, Kaunas, 1999, p. 109.

³² Ten pat, p. 109–110.

dokumentų, tačiau grįžusi iš lagerio viso to neberado³³. Ar buvo tarp šių raštų Balčio laiškų, o galbūt ir palikta rankraščio dalis, jau nebesužinosime – Jonė 2013 m. mirė.

Antrasis archyvo laiškas – A. Bilinkevičiaus laiškas, adresuotas neįvardytai „mielai sesei“. Nors jo turinio lyrinės metaforos labai primena J. Jalinskaitės laiško leksines figūras, jo adresatas tikriausiai yra kitas. Ryšininės dukters Jūrātės Kluonės manymu, laiškas adresuotas Jonės geriausiai draugei Melanijai Petkevičiūtei. Tačiau sunku nustatyti, ar tai ankstesnio laiško juodraštis, ar vėlesnis neišsiųstas atsakas, o galbūt išsiųstojo juodraštis. Iš metaforos „nesenai akmeniu virto ir Jonas D.“ galima daryti prielaidą, kad rašyta po 1947 m. kovo 29 d.³⁴ Laiškas rašytas ant pusiau perplėšto blanko skiautės, nepasirašytas, netvarkingas, ir jo turinys neprimena romantiško laiško merginai. Vėlgi tenka spekuliuoti hipotezėmis – gal partizanas nusprendė nebeišsiųsti laiško ir pasiliko jį kaip „pergyventų jausmų atogarsį“...

Vertingesnė, pokario istorijos tyrėjo požiūriu, yra partizaniška korespondencija. Ją sudaro 6 Žygaudo Balčiui adresuoti laišakai. Vienas laiškas skirtas ir antram adresatui – Šalčiui. Pirmasis laiškas datuotas kovo 31 d., paskutinis – birželio 21 d. Metai juose nėra nurodyti, tačiau nėra abejonių, kad visi rašyti 1947 m. Korespondencija įdomi partizaniškos spaudos leidybos tyrinėjimo aspektu. Iš kariškai trumpų ir konkrečių apygardos vado adjutanto nurodymų aiškėja, kad A. Bilinkevičius atliko gana svarbų vaidmenį Žygaudo 1947 m. pradžioje pradėtoje organizuoti laikraštėlių leidyboje. Partizanas buvo dailininkas, atsakingas už leidinio „Lietuva brangi“ apipavidalinimą, juose piešė karikatūras, skelbė savo eilėraščius. Iš Žygaudo nurodymų galima suprasti, kad pirmą kartą partizano Saulenio³⁵ dienoraščio ištraukos buvo publikuotos pastarajame leidinyje. A. Bilinkevičius dienoraštyje paminė, kad, praėjus 9 mėn. nuo Saulenio žūties, jis atvyko pas jo mamą. Ši

³³ Ten pat, p. 112.

³⁴ Tą dieną žuvo Vyčio apygardos štabo narys Jonas Dambrauskas.

³⁵ Tokia B. Eglinsko slapyvardžio forma vartojama dienoraštyje.

davė sūnaus dienoraščio dalį, kurią laikraščio leidėjai žadėjo panaudoti naujoje rubrikoje „Kritusieji kalba“. Rubrika buvo skirta pagerbti žuvusiems kovotojams, kurie, anot Balčio, kovojo ne tik su ginklu, bet ir „su plunksna“. 1947 m. gegužės 1 d. „Lietuva brangi“ numeryje spausdintos Faustelio³⁶ eilės, kitame planuota panaudoti Saulenio kūrybą³⁷.

Paskutinis korespondencijos raštas datuotas birželio 21 d. Tai jau minėtas piktas Žygaudo laiškas su išpėjimu Balčiui ir jo būrio vyrų sugėdinimu. Nežinia, ar vadovybės raštų pertrūkis archyve reiškia faktą, kad Žygaudas nutraukė bendradarbiavimą su A. Bilinkevičiumi, ar partizanas kitus raštus paliko saugoti kur nors kitur. Verta atkreipti dėmesį ir į tai, kad archyve taip pat nėra „Lietuva brangi“ numerio, prie kurio sudarymo Balčius turėjo prisidėti.

Partizaniški spaudiniai

Archyvo nerankraštinė dalis – partizaniški spaudiniai. Didesnę jų dalį užima partizaniškos tematikos laikraščiai. Vadinti juos visus „partizanų“ būtų istoriškai netikslu, nes tikrai partizanų leistų periodinių laikraščių yra 2 egzemplioriai – 1947 m. balandžio 5 d. ir gegužės 1 d. „Lietuva brangi“ numeriai. Tai pirmieji du Žygaudo organizuoto leidinio numeriai, prie kurių leidybos prisidėjo ir A. Bilinkevičius. Sprendžiant pagal dienoraščio datas, pirmasis numeris, tarytum koks dienraštis, bent jau Kecorio būrio partizanus pasiekė tą pačią išleidimo dieną. Dienoraščio autorius neslėpė optimizmo: „Puikus. Įdomūs straipsneliai. Eilėraščiai. Užsienio spauda apie mus ir kt. Gražios viltys ir siekimai. Tikiuosi, kad šis laikraštėlis išaugs į puikų padalinio laikraštį. Pas mus yra kurie sugeba ir gali parašyti.“³⁸ Medžiagą laikraščiu autoriui perduodavo ne tik tiesiogiai, bet ir per ryšininkus. Baltis užsimena, kad atėjusiam „vaikui su laiškeliu“ perdavė „„Lietuva brangi“ viršelį ir

³⁶ Neišaiškintas partizanas ir poetas, 1944–1945 m. žiemą kautynėse sovietų paimtas į nelaisvę ir dingęs be žinios.

³⁷ Albino Bilinkevičiaus-Balčio dienoraštis, ABBA, *KKM*, p. 22.

³⁸ Ten pat, p. 16.

ilustracijas“³⁹. Antrojo numerio kokybe partizanas nebuvo labai patenkintas („Iliustracijos, karikatūra ir viršelis išėję šiaip sau. Galėjo būti ir geriau, nes dabar šiek tiek susilieję.“⁴⁰) Išleidimo datas Žygaudas derindavo prie švenčių – Velykų, Motinos dienos ir pan. Laikraštis buvo duodamas paskaityti žmonėms ar garsiai skaitomas susirinkimų metu.

Gana nemažos apimties laikraštis partizaniškoje aplinkoje prigijo. Laiške Balčiui Žygaudas pasidžiaugė, kad „turim pasisekimą ir turim pasitempti“: „Apie mūsų laikraštį labai geros nuomonės p. Briedis ir visi (išskyrus Stumbrą⁴¹) nenusimink Briedis pažadėjo, kad pasieks Centrą ir gal dar toliau.“ Laikraščiui leista vadintis „Vyčio Apygardos Atskiro padalinio organu“⁴².

Kita partizaniškos periodikos dalis – 3 pirmieji laikraščio „Kova“ numeriai. Spaudiniai tapo neatsiejama rezistencinio judėjimo dalimi, tačiau jų kilmė nėra partizaniška – numeriai tipografiniu būdu buvo leidžiami MGB žinyboje. Galima būtų jų visai nepriskirti prie partizanų leistos spaudos, tačiau atvežti ryšininkų ar paties J. Markulio-Erelio (tuo metu MGB slapyvardį „pėdų sumėtymo“ tikslais pakeitė į Daktaro Narutavičiaus), jie Žygaudo buvo dar padauginami, kopijas persiunčiant kitiems apygardos būriams. Sprendžiant iš dienoraščio, A. Bilinkevičiaus saugotas „Kovos“ Nr. 3 yra originalas, gautas iš apygardos vado, kurį partizanas turėjo duoti paskaityti ryšininkams ir rėmėjams⁴³.

Laikraštis buvo skirtas padidinti agento autoritetą tarp partizanų ir sustiprinti pasitikėjimą juo. MGB sumanymu, „Kova“ turėjo tapti aukščiausios partizanų valdžios spaudos organu, tačiau tokių planų įgyvendinti nepavyko⁴⁴.

Atkreiptinas dėmesys į dienoraštyje pastebimą „Kovos“ ir „Lietuva brangi“ leidybos bei platinimo laikų sutapimą. Galima kelti pagrįstą hi-

³⁹ Ten pat, p. 18.

⁴⁰ Ten pat, p. 20.

⁴¹ Mykolas Nemeikšis, Kecorio būrio partizanas.

⁴² Žygaudo [Alfonso Smetonos] raštas Balčiui [Albinui Bilinkevičiui], ABBA, *KKM*, [1947?] 05 14.

⁴³ *Albino Bilinkevičiaus-Balčio dienoraštis*, ten pat, p. 64.

⁴⁴ N. Gaškaitė ir kt, *Lietuvos partizanai 1944–1953 m.*, Kaunas, 1996, p. 61.

potezę, kad prie nemažai kainuojančios Žygaudo leisto laikraščio leidybos galėjo prisidėti ir Profesorius (toku pseudonimu buvo žinomas J. Markulis tarp D. Vaitelio aplinkos partizanų). J. Markulis disponavo nemažomis pinigų sumomis, aprūpindavo partizanus leidybos priemonėmis⁴⁵.

Prie pirmojo „Kovos“ numerio, išleisto 1947 m. kovo 5 d., prisegtas Vyčio apygardos vado pranešimas, kuriame apgailestaujama, kad dėl sunkių žiemos sąlygų apygardos štabas negalėjo palaikyti glaudesnių santykių su Lietuvos BDPS (Bendru demokratinio pasipriešinimo sąjūdžiu), ir perduodami linkėjimai nuo šios organizacijos⁴⁶. Apgailestaujant tikriausiai turėtas omenyje negalėjimas dalyvauti prieš nepilnus du mėnesius Tauro apygardos teritorijoje vykusiame visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavime.

Balčio aprašyti „Kovos“ platinimo ir Profesoriaus veiklos epizodai iliustruoja periodą, kuriuo J. Markulis suaktyvino veiklą siekdamas įtikinti partizanų vadovybę pereiti į pasyviąją rezistenciją. D. Vaitelis dar iš antinacinės rezistencijos laikų Kaune gerai pažinojo J. Markulį, kuris 1946 m. atnaujino seną draugystę.

BDPS įtikinėjo legalizuotis, nes tai padarius, tereiktų surinkti partizanų sąrašus ir nuotraukas „legaliems“ dokumentams pagaminti. Tačiau apygardų vadai, taip pat Karininkas (D. Vaitelio slapyvardis Žygaudo korespondencijoje ir Balčio dienoraštyje) dėsė žengti šį žingsnį. 1947 m. pradžioje daugelį apygardų štabų pasiekė perspėjimai apie J. Markulio sąsajas su MGB. Virš agento pakibo įtarimų šleifas, todėl pavasarį šis ėmėsi desperatiškų veiksmų reputacijos gelbėjimui. Kai Žemaitijos ir Suvalkijos apygardose pasigirdo raginimai agentą suimti ar net „likviduoti“, Aukštaitijoje jis dar buvo išlaikęs autoritetą. Buvo planuojama skubiai iš Vyčio ir kelių gretimų apygardų suformuoti štabą kaip forpostą prieš J. Markulio nepripažįstančias partizanų sritis. Viena iš likusių saugių vietų J. Markuliui buvo būtent Karininko valdos,

⁴⁵ N. Gaškaitė, Peslys, *Laisvės kovų archyvas*, vyr. red. D. Kuodytė, t. 11, Kaunas, 1994, p. 42.

⁴⁶ Lietuvos partizanų „Vyties“ apygardos štabo pranešimas Nr. 7, [datavimo vieta dokumente pažeista], ABBA, *KKM*.

kur planuota surengti BDPS suvažiavimą. Po to ketinta D. Vaitelį, kaip dar „tikintį Markuliu, po suvažiavimo izoliuoti, kadangi jis dar bus naudingas ir palaikys BDPS“⁴⁷.

D. Vaitelis tikriausiai turėjo savo sumetimų bendrauti su J. Markuliu, apie kuriuos galima spręsti iš dienoraščio. Jame minima, kad birželio 4 d. buvo atvykęs iš Vilniaus ryšininkas – „studentas“. Šis pasakojęs apie gerėjančią tarptautinę padėtį, artėjančią karą, kuris, jei „nebus šiemet, tai sekančiais metais“. Akivaizdu, kad D. Vaitelį domino visiškai ne įgriusios „pasakos“, o konkrečių, tikriausiai J. Markulio duotų pažadų vykdymas: „Karininkas labai užpuolė ryšininką. Liepė, kad sekantį kartą būtų ar pinigai ar ginklai, kaip žadėjo, o jeigu niekur tai pakars visus ryšininkus. Studentas net apsiverkė.“ Apygardos vadas paskelbė ultimatumą „studentui“, neabejotinai – MGB agentui: „Už poros savaitių turi atvykti pats profesorius, o kad ne tai kitaip pakalbėsiu.“⁴⁸

Nežinoma, ar grasinimai davė Karininkui rūpimų rezultatų (tikriausiai taip), tačiau MGB į juos sureagavo rimtai, ir birželio 15 d. atvyko pats Profesorius. Iš dienoraščio sudėtinga nustatyti, ar Baltis (ir kiti partizanai) dalyvavo susitikime su agentu, ar susitikimo metu vykusį pokalbį perpasakojo kitą dieną dienoraščio autorių (ir gal jo būrio narius) bei Tėvą (Antanas Tvaska – Raguvos valsčiaus būrio vadas) ir jo būrio partizanus pasikvietęs apygardos vadas. Bet kokių atveju Profesorius kalba arba jo refleksija per kovotojų labai gerbiamą Karininką sukėlė labai daug minčių A. Bilinkevičiui, kurias jis kitą dieną išdėstė net 5 dienoraščio lapuose⁴⁹. Pastaroji detalė verčia sutikti su Balčio ir kitus partizanų dienoraščius tyrinėjusiu Nerijumi Brazausku, patvirtinusi J. Markulio gebėjimą paveikti partizanus⁵⁰.

1947 m. rugpjūčio 27 d. Profesorius su BDPS narius vaidinančiais

⁴⁷ N. Gaškaitė, min. veik., p. 43.

⁴⁸ Albino Bilinkevičiaus-Balčio dienoraštis, ABBA, *KKM*, p. 52–53.

⁴⁹ Ten pat, p. 59–64.

⁵⁰ N. Brazauskas, Aukštaitijos partizanų dienoraščiai: Albino Bilinkevičiaus-Balčio dienoraštis [interaktyvus]. 2017 m. sausio 27 d. Prieiga per internetą: <http://www.skrastas.lt/?data=2017-02-28&rub=1146671142&id=1485452381&pried=2017-01-27> [žiūrėta 2018 07 15].

agentais vėl pasirodė Lėno miške, kur surengė BDPS Karinės kolegijos posėdį. Nėra tikslesnių duomenų, kas buvo tie 20 partizanų, kuriuos D. Vaitelis atsivedė į susitikimą⁵¹, tačiau didelė tikimybė, kad tarp jų galėjo būti ir A. Bilinkevičius. Per vėlyvas savo patiklumo supratimas brangiai kainavo tiek pačiam vadui, tiek visai apygardai – jo žmona Aleksandra su vaikais Vita ir Romualdu buvo paversti MGB įkaitais. Kvietimų legalizuotis, išvykti į Švediją ar bent aplankyti šeimą Vilniuje D. Vaitelis atsakė. Tačiau Vyčio apygarda net ir po jo žūties labai ilgai neatsikratė „MGB kontroliuojamos“ organizacijos įvaizdžio. Pvz., Prisikėlimo apygarda iš dalies dėl šios priežasties vengė palaikyti glaudesnius ryšius su gana ilgą „sieną“ turinčia kaimyne.

V i e t o j e i š v a d ū

„Čia parašyti keli žodžiai nėra dienoraštis, nėra visa širdis. Mano širdis pilnesnė ir turiningesnė. Čia yra tik širdies, pergyventų jausmų atogarsis, pašvaistė, šėšėlis.“

Šiuos žodžius Baltis ant atskiro, vėliau kulkos peršauto lapo tarytum pasiteisinimą nesamiems skaitytojams parašė 1947 m. gegužės 21 d. Gal tvarkydamas savo archyvą – vienintelį savo turtą. Dienoraštis galbūt buvo vienintelis likęs draugas. Tomis dienomis jis daug rašė apie „praeiktą likimą, suėdusį mūsų jaunystę“, maldavo Dievo jėgų pakelti išbandymus ir dar neleisti pražūti – juk taip „norisi gyventi“... Albinas svajoto dar apsilankyti gimnazijoje ir suskaičiavo, kad žuvo jau 5 jo klasės draugai, stoję į partizanus. Daugumai jų ėjo 21–22 gyvenimo metai... Albinas trejus iš jų jau buvo praleidęs miške. O su dar likusiais gyvais draugais galėjo susitikti tik jiems skirtuose eilių posmuose.

A. Bilinkevičius – vienas iš tūkstančių karo kartos vaikėzų, kurie netapo garsiais poetais, rašytojais, gydytojais ar mokslininkais. Iš gimnazijos suolų ar pyliavomis sužlugdytų tėvų ūkių jie išėjo į karo frontus, partizanų miškus, ešelonuose išvažiavo į tremtį ir lagerius.

⁵¹ N. Gaškaitė, min. veik., p. 44.

Daugelis jų ilsisi bevardėse „broliškosiose duobėse“, į kurias iš turgaviečių aikščių juos „neatpažintus“ sutempė sribai. Tačiau gęstančioje paskutinių gyvų liudininkų atmintyje jie dar tebevaikšto jauni ir gražūs, pilni lūkesčių ir svajonių. Balčiukas buvo vienas iš jų. Didelėmis raidėmis jis mums parašė, kad stebuklingai išlikęs nedienoraštis yra ne viskas, ką jis galėjo sukurti savo gyvenime. Skaitant jo kūrybą, dėl to nekyla abejonių. Vadinkime jo raštus tiesiog kukliu paminklu jo trumpo gyvenimo atminimui.